

XII. MAGYAR FÖLDRAJZI KONFERENCIA

A FÖLDRAJZTUDOMÁNY VÁLASZAI A KOMPLEX KÖRNYEZETI ÉS TÁRSADALMI KIHÍVÁSOKRA

HATÁR ÉS IDENTITÁS

A szuburbanizációs folyamatok hatása a szlovákiai magyar közösségek identitására –
Balízs Dániel

Területi különbségek a szlovákiai magyarok etnikai asszimilációjában – *Tátrai Patrik*

Egy határmenti kisváros a 2020-as évtizedben: Szécsény – *Engelberth István*

A Magyarországra irányuló német kivándorlás a digitális történetmesélés
eszközeinek szemszögéből – *Kuhn Philip, Hegedűs Gábor*

Közösségi média és határon átnyúló kapcsolatok – *Kriská Olivér*

A SZUBURBANIZÁCIÓS FOLYAMATOK HATÁSA A SZLOVÁKIAI MAGYAR KÖZÖSSÉGEK IDENTITÁSÁRA

Balizs Dániel

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Építészmérnöki Kar

A migráció hatása a célterület nyelvi-etnikai mintázatára, valamint a folyamat által átformált településeken élő közösségek identitására a társadalomföldrajz ritkán kutatott témája. A szuburbanizáció a népesség vándorlásának elterjedt és intenzív formája napjainkban. E folyamat - ha a nagyvárostól eltérő kulturális és nyelvi közeget céloz - nem csupán annak klasszikus (ingatlanpiaci, településarculati, demográfiai stb.) elemeit, hanem az "őshonos" közösség önazonosság-tudatát is befolyásolhatja.

Korábbi példák azt mutatják, hogy az identitás mérhetősége statisztikai módszerekkel kellő óvatosságot igényel ugyan, de lehetséges. A tanulmány az etnikai hovatartozással összefüggést mutató választói magatartásra és az etnikai komponenseket érintő egyéni döntésekre fókuszál, mindezt Szlovákia magyar közösségei kapcsán. Matematikai módszerek alkalmazása útján kijelenthető, hogy a dinamikus bevándorlás valóban hatást gyakorol a "helyiek/őslakosok" etnikai identitására, annak jellegére és erősségére.

TERÜLETI KÜLÖNBBSÉGEK A SZLOVÁKIAI MAGYAROK ETNIKAI ASSZIMILÁCIÓJÁBAN

Tátrai Patrik

HUN-REN CSFK Földrajztudományi Intézet

A Kárpát-medencei magyarság demográfiai fogyatkozása a 2021-es népszámlálási kör alapján tovább folytatódott, illeszkedve a korábbi trendekhez és a népmozgalmi adatokhoz. A kisebbségi magyar közösségek fogyása a legtöbb szomszédos országban felgyorsult. Kivételt jelent Szlovákia, ahol a 2001-2011 közötti 12%-os (62 ezer fős) csökkenést követően 2011 és 2021 között „mindössze” 8%-kal (36 ezer fővel) csökkent a magyarok száma. Ugyanakkor a korábbi kutatások (Gyurgyik 2014; Kiss 2012) arra hívják fel a figyelmet, hogy a Kárpát-medencén belül éppen Szlovákia az, ahol az asszimiláció a legnagyobb mértékben járul hozzá a magyarok számának csökkenéséhez.

Az asszimiláció számszerűsítése azonban jelentős módszertani kihívást jelent. Míg egy adott etnikai csoport számát befolyásoló többi tényező (természetes szaporodás, migrációs egyenleg) elvileg egzaktabb módon mérhető, az etnikai identifikáció kérdéskörébe tartozó változások (amelyeket leegyszerűsítve az asszimiláció fogalomkörébe utalok) – térségünk népszámlálási adatai alapján – közvetlenül nem mérhetők.

Éppen ezért jelen előadás arra vállalkozik, hogy a 2021-es szlovákiai népszámlálás, illetve a népmozgalmi adatok alapján különböző módszerekkel (1) megvizsgálja a magyarok demográfiai asszimilációját és annak térbeli jellemzőit; továbbá (2) megbecsülje, hogy az asszimiláció milyen mértékben járult hozzá a szlovákiai magyarok számának 2011 és 2021 közötti csökkenéséhez.

Eredményeim szerint a legutóbbi két népszámlálás között a szlovákiai magyarok fogyatkozásának legjelentősebb oka, a korábbiakhoz hasonlóan, a demográfiai asszimiláció volt, ami a csökkenés legalább felét okozta. Az asszimiláció nagyságát leginkább befolyásoló tényező a magyarság helyi és regionális aránya. Ennek megfelelően a nyelvhatárperemi területeken, melyeket egyre inkább szórványként azonosíthatunk, a vonatkozó értékek sokkal kedvezőtlenebbek, mint a tömbterületeken. Fontos új jelenség azonban, hogy az etnikai vegyesség immár a tömbterületeken is egyre jelentősebb mértékű, továbbá hogy a többes identitású magyarok egyre inkább a nemzetiségi (és nem az anyanyelvi) kategória révén kapcsolódnak a magyarsághoz, és e jelenségben egy markáns kelet–nyugat különbség figyelhető meg.

EGY HATÁRMENTI KISVÁROS A 2020-AS ÉVTIZEDBEN: SZÉCSÉNY

Engelberth István

Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem, Társadalomtudományi Tanszék

Szécsény kisváros Nógrád vármegyében, az Ipoly völgyében, a szlovák határ mentén. A periférián lévő kistelepülés számos problémával küszködik, melyek jelentős részben földrajzi elhelyezkedéséből fakadnak. A rendszerváltás jelentős töréspontot jelentett a település életében, és a negatív hatásokat, az akkor elindult társadalmi és gazdasági folyamatokat máig nem sikerült megfordítani. Számos elképzelés igyekezett a természet adottságait és ezzel együtt a földrajzi helyzetet előnnyé konvertálni, de sajnos ezek nem hozták el a várt sikereket. A település és ezzel együtt a térség jelenleg egy olyan pályán halad, melyet az idő haladtával egyre nehezebb megfordítani.

Az előadás azt igyekszik bemutatni, hogy milyen folyamatok határozzák meg a település gazdasági és társadalmi életét, milyen pályán van napjainkban, milyen valószínűsíthető jövő felé vezethet ez? Ezek figyelembevételével igyekszem megfogalmazni azt, hogy milyen kitörési lehetőségek lehetnek? Ezek azon a meglátáson nyugszanak, hogy alapvetően új szemléletre van szükség, egyfajta tudatos jövőtervezésre és -építésre, illetve innovatív megoldásokra. Mindezek azonban elképzelhetetlenek a helyi társadalom bevonása nélkül. Egy esetleges fejlődési pálya bejárása, sok energiát, időt és türelmet kívánnak minden érintettől.

A MAGYARORSZÁGRA IRÁNYULÓ NÉMET KIVÁNDORLÁS A DIGITÁLIS TÖRTÉNETMESÉLÉS ESZKÖZEINEK SZEMSZÖGÉBŐL

Kuhn Philip, Hegedűs Gábor

Szegedi Tudományegyetem, Társadalomföldrajz Tanszék

A posztmodern társadalmakban életünk majdnem minden területe mediatizálódik (Berger 2023). Így a kivándorlás és a hozzá fűződő tapasztalatok és énbemutatók is. A múltban a migránsoknak más kommunikációs módokat kellett használniuk, hogy beszámoljanak új, külföldi életükről, a korai példák közé tartozik a levél, az újabbak közé a blogbejegyzések és az online fórumok. Napjainkban a vizuális szempont egyre fontosabbá válik, aminek ismert képviselője a YouTube. A kivándorlás esetében a platform lehetővé teszi az emberek számára, hogy bemutassák életüket, és azt egy viszonylag széles és globális közösség számára elérhetővé tegyék. Ezért manapság a kivándorlás a digitális térben is zajlik. A néző számára a képernyőn kézzelfoghatóvá válik az idegen ország. Bár ezek a videók viszonylag marginálisak a platformon, azaz nem érnek el magas nézettséget, mégis tudományos figyelmet kaptak (lásd például Düzcan 2025). A videók több funkciót betöltenek: a tartalomkészítőknek (vagy vloggereknek) lehetőséget nyújtanak az új országban tett első lépések vagy mérföldkövek dokumentálására, a döntéseik és gondolkodásmódjuk reflektálására, valamint tanácsadásra a potenciális vagy tényleges kivándorlóknak. Az alkotók maguk dönthetik el, hogy miről beszélnek, és valószínű, hogy ezt őszintén teszik, hiszen egy elképzelt közösséghez szólnak. A nézők viszont gyakorlati információkat kaphatnak. A potenciális kivándorlók jobban tudják megalapozni a migrációs döntésüket, mert személyes utazás nélkül is sokat látnak a célországból. A tényleges kivándorlók inspirációt vagy gyakorlati kérdésekre választ kapnak. Az a tény, hogy maguk a tartalomkészítők is (sokszor láthatóan) Magyarországon tartózkodnak, és személyesen is láthatóak, hitelesebbé teszi a bemutatót. A videókhoz való hozzászólás, illetve az alkotónak való üzenetküldés lehetősége miatt egyfajta közösségépítésre is lehetőség nyílik. Az előadás egy folyamatban lévő munkáról szól, ami a Magyarországra irányuló kivándorlással kapcsolatos német nyelvű YouTube-csatornákkal foglalkozik. A kvalitatív tartomelemzés NVivo segítségével többek között azokra a kérdésekre keresi a választ: Hogyan bemutatják a kivándorlók az új életüket a videóban? Milyen témák játszanak szerepet? Mennyire alkalmas ilyen elemzés a migrációkutatásban?

KÖZÖSSÉGI MÉDIA ÉS HATÁRON ÁTNYÚLÓ KAPCSOLATOK

Kriska Olivér

Szegedi Tudományegyetem, Társadalomföldrajz Tanszék

A határon átnyúló társadalmi kapcsolatok vizsgálata kulcsfontosságú a regionális együttműködések és a térségi fejlődés szempontjából, különösen az Európai Unió keleti és külső határai mentén (Baranyi B. 2009; Medeiros, E. 2018). A társadalmi kohézió, az identitás és a földrajzi terek összefüggéseire építő határon átnyúló együttműködések kutatásai egyre inkább kiegészülnek a digitális platformok szerepének vizsgálatával. E platformok – elsősorban a Facebook – új dimenziót nyitnak a kapcsolathálózatok földrajzi vizsgálatában is. A Facebook Social Connectedness Index (SCI) a társadalmi kapcsolatok intenzitását és területi eloszlását méri, lehetővé téve a kohézió és az interakciók térbeli mintázatainak elemzését (Kurtuluş, T. – Depren, S. K. 2022).

A kutatás célja annak feltérképezése, miként alakulnak a határon átnyúló digitális kapcsolatok két eltérő státuszú határtérségben: az EU-n belüli osztrák–magyar, valamint az EU külső határának számító szerb–magyar térségben. A mintaterületek kijelölését az SCI alapján megtisztított adatbázis eredményei alapozták meg: Magyarország esetében a legerősebb határon átnyúló közösségi médiás kapcsolatsűrűség az osztrák–magyar és a szerb–magyar határtérségben mutatható ki a Kárpát-medencén belül.

A szekunder adatelemzés mellett egy online kérdőíves adatfelvétel zajlott 2025 tavaszán és nyarán, célzott Facebook-hirdetéseken keresztül, 18 év feletti válaszadók körében. A 225 fős mintát elsősorban a szerb–magyar határtérségben élők alkotják. Az előzetes eredmények alapján a válaszadók többségének háromnál több, a szomszédos országban élő ismerőse van, akikkel rendszeres szociális kapcsolatot tart fenn; ugyanakkor 57% nem Facebook-ismeretség nyomán alakított ki személyes kapcsolatokat, az leginkább kapcsolattartásra szolgál. A válaszadók döntő többsége úgy látja, hogy a közösségi média erősíti a határon átnyúló kapcsolatok minőségét. A kapcsolatok számát és mélységét azonban olyan tényezők is befolyásolják, mint a határátkelők átjárhatósága, a közös nyelv, a munkakapcsolatok megléte és az ingázás gyakorisága. A kutatás a határon átnyúló együttműködések társadalmi szempontjainak értelmezéséhez is hozzájárulhat, mivel a CBC-k és a határon átnyúló társadalmi kapcsolatok kölcsönösen hatnak egymásra.